

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2019-04-24

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Lena Moore samt justitierådet Dag Mattsson

Ett stärkt straffrättsligt skydd för blåljusverksamhet och myndighetsutövning

Enligt en lagrådsremiss den 4 april 2019 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Ida Olsson.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

13 kap. 5 c §

Tillämpningsområdet

Enligt lagrådsremissen ska det straffrättsliga ansvaret gälla angrepp även på polisens brottsbekämpande verksamhet, däribland den vanliga brottsförebyggande verksamheten. Ansvaret kan aktualiseras

också vid sådana polisinsatser som allmän patrullering, trafikövervakning och bevakning vid politiska demonstrationer. För att det avsedda resultatet ska uppnås framstår det enligt Lagrådets bedömning som nödvändigt att inbegripa den brottsbekämpande verksamheten, även om tillämpningsområdet blir vidsträckt.

Vidare ska inte endast angrepp på person och egendom omfattas utan också sådant handlande som kan anses som bara otillbörligt. Det rör sig alltså om olika sorters åtgärder som är starkt olämpliga i sammanhanget. I detta avseende kan straffbestämmelsen föranleda en del svårigheter i tillämpningen. I varje enskilt fall måste det bedömas om omständigheterna är sådana att ett handlande, som inte utgör angrepp på person eller egendom, kan anses som otillbörligt och dessutom ägnat att allvarligt försvåra verksamheten.

I linje med vad som anförs i remissen får den bedömningen göras utifrån hur stor störning som i ett visst fall inte bör godtas, vilken karaktär handlandet har och vilken närmare verksamhet som handlandet är ägnat att påverka och riskerna för denna. Det bör samtidigt understrykas att handlandet – såsom framgår av brottsrubriceringen – ska vara att se som en form av sabotage av den ifrågavarande insatsen. Med tanke på den föreslagna straffskalan måste det i princip röra sig om en handling som i den uppkomna situationen är lika samhällsfarlig som de andra sabotagebrotten i kapitlet. Det lär sålunda enbart vara i yttersta undantagsfall som sådant som störande fotografering, högljudda protester och vägran att flytta sig är att bedöma som ägnat att försvåra en brottsbekämpande verksamhet på det allvarliga sätt som krävs för att ansvar ska föreligga, låt vara att sådana handlingar skulle kunna anses som otillbörliga.

Gradindelning och straffskalor

Straffskalorna för de nya brotten föreslås vara fängelse i högst fyra år för brott av normalgraden och fängelse på viss tid, lägst två år och högst arton år, eller på livstid för grova brott. Gradindelningen och straffskalorna motiveras i lagrådsremissen med att brotten i svårhetsgrad ligger i nivå med övriga sabotagebrott i 13 kap. En sådan jämförelse är enligt Lagrådets mening inte tillräcklig för att motivera så stränga straffskalor för brott som i allmänhet begås av tonårspojkar och unga män (utredningen s. 110) och dessutom är avsett att utgöra s.k. artbrott.

Jämförelsen haltar dessutom på ett avgörande sätt eftersom kriterierna för att bedöma om brottet är grovt enligt bestämmelsens andra stycke avviker från motsvarande kriterier för övriga sabotagebrott och är så utformade att de riskerar att leda till att fler brott bedöms vara grova brott än vid övriga sabotagebrott (där t.ex. "fara för flera människoliv" anges). Lagstiftningen skulle kunna innebära en strängare syn på denna form av sabotage än på det grundläggande sabotagebrottet i 13 kap. 4 och 5 §§.

Kriteriet att "gärningen har medfört betydande skada" innebär att tröskeln för att bedöma brottet som grovt blir relativt låg; redan det förhållandet att egendom som är särskilt betydelsefull för verksamheten har allvarligt skadats eller förstörts anges i författningskommentaren som exempel på betydande skada. Kriterierna att gärningen "utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form" eller "föregåtts av särskild planering" ska redan enligt 29 kap. 2 § 6 beaktas vid bedömningen av brottets straffvärde och det kan ifrågasättas om de ska utgöra skäl för att bedöma gärningen som grov. I de andra sabotagebrotten utgör detta inte omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt.

Frågan om det över huvud taget behövs en särskild straffskala för grovt brott, och i så fall vilken, bör övervägas ytterligare under den fortsatta beredningen.

Brottsbeteckningen

Begreppet "blåljus" är inte lämpligt att använda som ensam kvalificering av vad brotten avser. Begreppet leder lätt tanken till ett föremål eller motsvarande konkret objekt och ger inte tillräckligt uttryck för brottets allvar. Enligt Lagrådets mening bör i stället en brottsbeteckning väljas som tydligare tar sikte på verksamheten, dvs. "blåljusverksamhet".

Lagrådet föreslår att "blåljussabotage" ersätts av "sabotage mot blåljusverksamhet".